

Pavel Neústupný, Berlín**Češi a sudetští Němci – vývoj současných vztahů**

Veřejná přednáška v malém sále Městského divadla v Bruntále 30.5.2018

Osobní představení

Narodil jsem se v roce 1943 v Praze a jsem Čech. V roce 1968 jsem po pádu „pražského jara“ utekl do Německa. Byl jsem student, ale neuměl jsem německy. Manželka, s kterou jsem utekl, byla sudetská Němka, německy ale také neuměla. Byla to těžká doba. O něco později se naše manželství rozpadlo a já jsem zůstal s malým synem, s kterým jsem žil několik let sám. Pak jsem poznal Irenu, Němku, uprchlici z NDR. Vzali jsme se, v roce 1978 jsme oba zažili velkou osobní změnu, uvěřili jsme totiž v Boha Ježíše Krista a stali se křesťany. Žijeme v Berlíně a máme 6 dětí a 12 vnoučat. Povoláním jsem byl inženýr v oboru skla a keramiky a později také laický kazatel a biblický učitel svobodné evangelické církve.

Přes 20 let se také zabývám smířením mezi Čechy a sudetskými Němci. Provozují webovou stránku www.dienst-der-versoehnung.de, která má německou a obsáhlejší českou variantu. Zde shromažďuji články, odkazy a filmy k tématu vztahů Čechů a (sudetských) Němců ve 24 tematických oblastech. Adresa webové stránky a naše osobní údaje jsou na letáku, který stojí každému posluchači mé přednášky k dispozici. Text dnešní přednášky je také na webu a odkaz na něj je uveden na letáku.

V Německu udržuji kontakty k sudetským Němcům, jezdím na Sudetoněmecký sjezd o letnicích do Augsburgu a pravidelně také přednáším na srazích chebských Němců v Marktredwitz.

V Česku jsme pořádali s přáteli a s Křesťanskou misijní společností (KMS) několik srazů a konferencí smíření, které jsou dokumentované na našem webu. Ještě se k pražské konferenci smíření v r. 2005 vrátím.

Na dnešní přednášku mě pozval pan Roman Hota z Křesťanského společenství Tesalonika, který se také začal zabývat smířením Čechů a sudetských Němců. Ve své přednášce chci podat řadu věcných informací, vždy doložených literaturou. Seznam literatury a odkazů (ca 40) je na konci textu přednášky.

Na úvod do tematiky vztahů Čechů a sudetských Němců

chci citovat z Paměti **Václava Černého**, českého literárního vědce, spisovatele a překladatele (*1905 v Jizbici u Náchoda, †1987 v Praze). Text se vztahuje na rok 1945-46.

*Ale já jsem přece některé ty Němce znal, od samého dětství znal, totiž ty udřené, shrbené "skopčáky" z **Orlických hor**, z vesniček a strání přes dva kopce od nás: jejich život byl jen dřina, od nepaměti, záda nenarovnali, jako ti horáci naši, totéž živobyetí, totéž lpění na hroudě z kamene, jenže tihle nesrozumitelně brebentili.*

Vyvstal v sousedství Hitler, slíbil jim práci, uvěřili mu nadšeně, zabral je, dal jim práci skutečně, peníze se objevily na horách, libovali si - plných několik měsíců.

A byla tu válka a musili do ní, na hory začaly chodit seznamy padlých, ráji byl konec. Ale krom nehorázné skopčácké hlouposti se nedopustili ničeho, opravdu ničeho. Pročpak také t i h l e musili pryč, do těch jejich kopců přece nikdo nechtěl a také do nich nikdo dlouho nešel a bez nich se ta políčka vrátí v úhor a hvozd!

...

Chodívám od té doby na ten horský sedloňovský hřbitov každé léto a s rozvalených a zarostlých kamenů čítám v dechu bujících kopřiv, ostružin a mateřídoušky drolící se jména nebožtíků, ti ovšem zůstali. Vždyť jsem, hrome, ty strejce znával!

Jsem nevinný, ale prosím je za odpuštění. Nemohu za nic, starý Pohle, Honigu, Nowotny, nekonečně se však stydím, a sbohem a na shledanou zas za rok!

*Přijel jsem domů za půl roku, a zvěděl jsem, co se stalo na opačném konci rodného obzoru, v Teplicích-Weckersdorfu (**Teplíce nad Metují** - pozn.ed.) na nejhořejší Metují. I z té k*

českému Náchodsku přilehlé okrajiny Broumova odešli po Mnichovu všichni Češi, starousedlíci i ti noví, republikánští, do vnitrozemí. A v květnu se houfně vrátili a udělali si "pořádek", všechny Němce prostě z Teplic vyhnali, a to ještě než vyšly zákonné a státní reglementy o odsunu, táhněte, kam chcete! A za čas se jim dav vyhnanců z hranic vrátil, nikde je, bezprizorné a bez průvodních dokumentů, nechtěli a nepřijali. Jenomže v Teplicích byli už "odepsáni", jejich domy obsazeny, majetky rozděleny, v jejich kožších už chodily RG-dámy. A tak nezbylo než "pořádek" obnovit po druhé, vyvedli ty Němce do Skal a tam je v lese postříleli a zahrabali. Za čásek se zahraniční němečtí příbuzní počali po nezvěstných shánět, svěřili pátrání Mezinárodnímu Červenému kříži, autority vítězných mocností se obrátily na Prahu, a došlo se až na překopaný okraj té vražedné šachty: dívka na vršku hromady mrtvol v ní dosud spínala smrtí ztuhlé ruce a zkroucení těla prozrazovalo, že zemřela klečíc v prosbě o milost. Bezradně a zoufale náhodští soudci zahájili "sběr materiálu" k procesu s vlastními lidmi.

...

Povězte, kdo nás kdy zbaví těchto vzpomínek? Tehdy se rodilo špatné svědomí našeho národa. Zač lepšího než naši protivníci, než kdokoliv, se od května 1945 chceme vydávat? Bez myšlenkového a mravního prožitku pětáctýřicátého nelze ani dnes s klidnou myslí odhadnout naši s p r a v e d l i v o u národní budoucí vyhlídku.

Kéž jsem špatným prorokem, ale vcházel jsem již do roku 1946 zmučen obavou: po událostech německého odsunu nemáme už, a nadlouho, šanci. [1]

Jsem o generaci mladší než Václav Černý a podobné zážitky jsem už z věkových důvodů nemohl mít. S tématem vyhnání sudetských Němců jsem se hlouběji střetl vlastně až při čtení studie „**Tězy o vysídlení československých Němců**“, kterou slovenský historik Mlynárik pod pseudonymem Danubius publikoval v exilovém časopise Svědectví č. 57 v roce 1978 [2]. To byly pro mě první pravdivé informace, to byl první kritický pohled na tuto tak důležitou etapu české historie.

Co ale opravdu zasáhlo mé srdce, byla německá dokumentace Spolkového ministerstva pro vyhnance atd. „Die Vertreibung der deutschen Bevölkerung aus der Tschechoslowakei“ [3] (**Vyhnání německého obyvatelstva z Československa**).

V druhém díle je 820 stran osobních dokumentů: zážitků, svědectví a zpráv jednotlivých sudetských Němců, jak to tehdy prožívali. Tyto osobní zážitky pohnuly mým srdcem. To jsem se styděl, plakal před Bohem a činil pokání. Viděl jsem u Čechů nenávisť, pomstu, krutost, nespravedlnost. A kolektivní odsouzení Němců. [4]

Na místě vražd na Bukové hoře u **Teplic nad Metují** byl v roce 2002 postaven **symbolický Kříž smíření**. Stejnomená občanská iniciativa vydala 2002 sborník „Na cestě od Kříže ke Smíření“ s ca 50 pozoruhodnými kratšími články. Vybírám několik citátů z příspěvku evangelického faráře Michala Kitty:

Smíření znamená stát se opět přáteli. Beze strachu z ohrožení předstupovat znovu jeden před druhého. Ke smíření člověk dospívá vnitřní proměnou.

Nesmíření je většinou iracionální. Často souvisí s komplexem méněcennosti.

Skutečné smíření je ohrožováno i laciným smířením, které probíhá příliš snadno, schematicky. Omluvy na běžícím pásu znevěhodňují pracné, namáhavé smíření vyžadující autentickou změnu smýšlení.

Smíření není slabost, ale triumf síly.

Smiřuji se s lidmi, protože vím, že se Bůh smířil už dávno „na dluh“ se mnou skrze Ježíše a jeho obět v čase, kdy jsem ho neznal ani nemiloval. [5]

Chci teď jako příklad aktivity smíření zmínit **Konferenci smíření Čechů a sudetských Němců v Praze 15. a 16. dubna 2005**, kterou pořádala Křesťanská misijní společnost KMS v Praze a kde jsem působil jako jeden z vedoucích. KMS sdružuje různá křesťanská společenství, organizace a jednotlivce. Konference měla ca 80 účastníků z Čech včetně Němců, kteří zůstali, a 20 účastníků z Německa a Rakouska.

Křesťanskou misijní společností bylo vypracováno a českými účastníky konference podepsáno dvojjazyčné prohlášení následujícího znění [6]:

Sudetským Němcům

Naši milí krajané,

tíží nás minulost českého národa a české země, která byla ještě před šedesáti lety také zemí Vaší nebo zemí Vašich rodičů či prarodičů.

Přestože jsme se o tom neučili ve škole, pronikla k nám děsivá pravda o kruté poválečné pomstě na německém obyvatelstvu Čech, Moravy a Slezska, prováděné většinou bez ohledu na to, zda a jak se kdo provinil. Víme o ponižování, lynčích, upalování, popravách bez soudů, znásilňování i o strašlivých pochodech smrti. Náš národ pro Vás tehdy na základě principu kolektivní viny přichystal koncentrační tábory srovnatelné s těmi nacistickými, tábory, kde docházelo k mučení a kde mnozí, zvláště nemluvňata a staří lidé, zemřeli v důsledku podvýživy a na nakažlivé nemoci.

Připojujeme se k několika podobně zaměřeným iniciativám minulých let usilujícím o vzájemné smíření. Vás, kteří jste přežili, i Vás, jejichž rodiče nebo příbuzní Vám o těchto hrůzách vyprávěli, jako Češi prosíme za odpuštění. Odpuště nám, prosím,

- fyzické utrpení, kterým jste museli projít;
- hluboká duševní traumata, která mnozí z vás prožili a která někteří prožívají dodnes;
- ztrátu svých blízkých (Čechy tehdy zavraždění sudetští Němci se počítají na desítky tisíc);
- ztrátu domova;
- ztrátu majetku.

To vše se dalo ve znepokojivé jednotě českého národa, kde se Vás, Němců, zastávali jen jednotlivci.

Také nás bolí dnešní chladný, často i nepřátelský postoj větší části českého národa k Vám a neochota našich politiků k dialogu s Vaší politickou reprezentací.

Činy našich dědů a otců nelze ničím ospravedlnit. Přijímáme svou spravedlivou odplatu: zdevastovanou krajinu Sudet, 40 let komunistické totality a i po jejím pádu pokračující morální úpadek české společnosti.

Víme, že to, co se stalo, se také nedá nijak napravit. Hrůzné činy českého národa dodnes volají k nebi. Chceme Vám vyjádřit svou hlubokou lítost nad hrůzami, které jste museli prožít. Nechceme se jen omlouvat, prosíme Vás o odpuštění. Po Vašem odpuštění i po smíření s Vámi toužíme!

Účastníci Konference smíření Čechů a sudetských Němců

15. dubna 2005 v Praze

Další dokumentace k této konferenci: **[7]**

O měsíc později se konal v Augsburgu **Sudetoněmecký sjezd**. Byl jsem tam poprvé, hlavně ze zvědavosti, a moc se mi tam líbilo. Napsal jsem o tom zprávu **[8]**. Popisuji v ní detailněji informační stánky ve velkých halách s prezentacemi různých sudetoněmeckých domovských oblastí a jak se zde krajané u stolů po městech a vesnicích setkávají a vzpomínají.

Po sobotním večerním programu, když lidé opouštěli sál, jsem si počkal na spolkového předsedu sudetoněmeckého krajského sdružení (SKS) pana Posselta, představil se mu a promluvil s ním pár slov. Okamžitě věděl, o co jde, když jsem se zmínil o pražské konferenci.

K mému velkému překvapení se ve svých proslovech postupně zmínili o pražské konferenci mluvčí sudetoněmecké národní skupiny Johann Böhm, bavorská státní ministryně Christa Stewensová a v neděli při hlavním shromáždění Bernd Posselt a bavorský ministerský předseda Dr. Edmund Stoiber! Stoiber blahopřál a děkoval těmto křesťanům v České republice, a řekl doslova: „*toto je vklad, ze kterého se dá vycházet!*“.

Jak je to možné, jen 4 týdny po konferenci, a oni to všichni vědí!? Rozluštil jsem to až o něco později. „Může za to“ pan **Dr. Werner Nowak**, prezident spolkového shromáždění SKS, které je jakýmsi neoficiálním parlamentem sudetských Němců, jeden z řečníků naší pražské konference. Když se vrátil z Prahy do Německa, informoval hned všechna grémia SKS a též Dr. Stoibera – o konferenci a o doslovném znění naší prosby za odpuštění. Navrhl též, aby se naše prohlášení sudetským Němcům přečetlo při všech třech bohoslužbách v neděli dopoledne, což bylo přijato a dělo se tak!

Několik tisíc katolíků ve švábské hale to slyšelo a bylo hluboce dotčeno. Evangelický farář pozval pana Nowaka jako přímého svědka pražské konference do evangelické bohoslužby v jiném sále, aby naše prohlášení před asi 120 přítomnými sám přečetl. Pan Nowak četl a ukončil

pak poznámkou, že v ten den v Praze byly pro něj letnice. Text se četl i při třetí, starokatolické bohoslužbě.

Pro pana Nowaka byla pražská konference smíření „jedinečným a největším zážitkem jeho dosavadního života“. Napsal mi, že do té doby nezažil „kroky smíření, které by byly učiněny s tak uchvacující upřímností, otevřeností, bratrskou náklonností a láskou jako ty Vaše“.

Tato slova od jednoho z nejvyšších představitelů sudetských Němců mi jasně ukazují, o co vlastně mezi Čechy a sudetskými Němci jde: jde o postoje srdcí! Jak se postavíme k našim „bratrancům“, jak náš vztah před nějakou dobou označil pan Bernd Posselt v rozhovoru s českými novináři? [8].

Bernd Posselt, spolkový předseda Sudetoněmeckého krajanského sdružení, se přece také omluvil. V neděli 24.3.2002 řekl v České televizi: „Nacismus a vše, co s ním souviselo, je pro mne jedním z nejnestvůrnějších („monströsesten“) zločinů 20. století. Úplně jasně chci říct, že jako předseda sudetských Němců musím převzít svou část zodpovědnosti a poprosit český národ za odpuštění hanebností, které tento režim spáchal. Na nich se podíleli i sudetští Němci. Tady se nedá nic zastírat nebo relativizovat.“

(Citováno v článku Hanse-Jörga Schmidta „Sudetendeutsche bitten um Vergebung“

-Sudetští Němci prosí za odpuštění- v novinách „Die Welt“, 26.3.2002). [9]

Chci ještě krátce zmínit několik **dalších setkání smíření**, které jsou dokumentované, částečně i fotograficky, na našem webu: Konf. smíření v Ústí nad Labem 2007 [7a], Konf. Zapomenuté osudy (s Němci, kteří zůstali, 2008) [7b] a 4 setkání Zbořit hradby mlčení v Těšíně, Terezíně, Krnově a Hartmanicích (2009), zabývající se německo-česko-polsko-židovskými vztahy [7c].

Když se po roce 1990 otevřely české archivy, přišla doba historiků. Hlavně **Tomáš Staněk**, působící na Ostravské a teď na Slezské univerzitě v Opavě, začal od r. 1991 publikovat knihy o pronásledování Němců, o táborech a vězeních, o poválečných „excesech“ a o odsunu. Sám napsal dodnes nejméně 8 knih, několik dalších jako spoluautor. Jsou hlubokou studnicí informací. V příloze je jejich bibliografie [10]. Později ho ještě zmíním v souvislosti s novým projektem.

V roce 2005 vyšla v **časopise TÝDEN** reportáž o poválečných masakrech a pogromech na Němcích s fotografiemi, mapkami a plánky [11]. Víím, že to bylo pro mnohé čtenáře šokující. Zdrojem zpráv byla kniha Perzekuce 1945 od Tomáše Staňka. Zmíněny jsou následující masakry a pogromy:

Brněnský pochod smrti, mučení a hromadné popravy v Postoloprtech, masakr v Horních Moštěnicích u Přerova, pogrom v Ústí nad Labem a internační tábor Hanke v Ostravě. Jsou také zmíněna místa: Folmava, Lanškroun, Bartošovice, Dolní Jiřetín, Toco v u Kadaně, Bruntál, Vejprty, Horšovský Týn, Doupov, Šumburk u Tanvaldu, Domažlice, Očihov u Podbořan, Stříbro, Bílina, Velvěty u Teplíc, Lubenec, Les Buky u Teplíc nad Metují a další.

Historické knihy a studie jsou naprosto důležité! Potřebují ale opravdový zájem čtenářů! Co bylo zapotřebí: iniciální zapálení v srdcích Čechů!

Mladá generace umělců, spisovatelů, filmařů a žurnalistů se začala zabývat těmito tématy v literatuře, divadle, filmu, v novinách a časopisech a v internetu. Reagovali svými srdci - a dosáhli srdce svého publika! Jsem toho názoru, že toto přineslo průlom!

V roce 2006 vyšel román české autorky **Radky Denemarkové** „Peníze od Hitlera“ s problematikou pronásledování a vyhnání židovské sudetské Němky. Vyšel 2009 také v německém překladu v Mnichově. [12]

2009 vyšel v Brně román mladé autorky Kateřiny Tučkové „**Vyhnání Gerdy Schnirch**“, kde zpracovává téma brněnského pochodu smrti. Narodila se 1980 v Brně, chodila tam na gymnázium a pak na univerzitu a přesto nevěděla nic o pochodu smrti. [13]

Z celovečerních filmů bych chtěl uvést **Habermannův mlýn** (2010) a **Alois Nebel** (2013).

6.5.2010 ve 20 h vysílala ČT 2 hodinový dokumentární film režiséra Davida Vondráčka „**Zabíjení po česku**“. Dokument přibližuje poválečné zabíjení německých civilistů v Postoloprtech, Mirošově a na Vitorazsku. Tento film je dodnes k shlédnutí v archivu ČT [14]. Zvláštností filmu je na začátku dodatečně vložený záznam dosud nikdy nezveřejněného filmu o masakru Němců v Praze-Bořislavce. Film natočil amatérskou kamerou z okna svého bytu bezprostředně na konci války jistý pan Chmelíček a schoval ho potom v zahradě. Jeho dcera paní Dvořáčková ho dala režiséru Vondráčkovi k dispozici. V němém filmu je vidět, jak vedou gardisté Němce Kladenskou ulicí, staví je k příkopu u pole a jak jsou zastřeleni. Jejich ležící těla jsou pak ještě přejížděna nákladním autem. Je to otřesná poprava 42 civilistů.

Promítnout filmový úryvek

O pozadí vzniku filmu „Zabíjení po česku“ rozmlouvají ve stejnojmenné knize (2010) David Vondráček a Josef Mlejnek. Součástí knihy je DVD s autentickým záznamem z amatérského filmu [15].

Reakce některých politiků na film po jeho odvysílání před dnem osvobození byly velmi záporné. Sociálnědemokratický hejtman Moravskoslezského kraje Jaroslav Palas napsal v novinách, že to už přesahuje všechny meze a že ČT tuto dokumentaci neměla vysílat. Označil její vysílání jako drzou provokaci a uzavírá výzvou: „Tak už dost!“

Předsedkyně svazu protifašistických bojovníků Anděla Dvořáková prohlásila, že film rozvrací českou státnost.

Na druhé straně byl film v Jihlavě vyznamenán jako nejlepší televizní film roku 2010 a obdržel také mezinárodní cenu Franze Werfela jako příspěvek v oblasti lidských práv. [15]

Ve svém dalším hodinovém dokumentárním filmu „**Řekni, kde ti mrtví jsou**“ z r. 2011 pátrá David Vondráček po poválečných masakrech civilistů, vesměs spáchaných zvlčilými příslušníky Revolučních gard, a nachází stopy po masových hrobech, do nichž byly házeny oběti.

Dokumentuje následující místa: Velvěty u Teplic, Suchdol nad Lužnicí, pražské Strašnice (kino Vesna), Orlické hory, tábor Hanke v Ostravě, a rekapituluje také tragické události v Podbořanech, Bělině a Postoloprtech.

I tento film je dodnes k shlédnutí v archivu ČT [16].

Již zmíněný historik **Tomáš Staněk** a mladý švýcarský historik **Adrian von Arburg** (nar. 1974), který mluví perfektně česky a žil zde od roku 1996 do roku 2015, tedy 19 let, a léta vyučoval na Masarykově univerzitě v Brně, jsou hlavní editoři rozsáhlé **dokumentace „Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí“** s podtitulem „Dokumenty z českých archivů“. [17]

Velký tým spolupracovníků včetně studentů pod vedením Staňka a von Arburga vyhledával v 60 archivech a vybral z desítek tisíc ca 3000 dokumentů, které jsou resp. mají být v plném textu zveřejněny. Tyto materiály nebyly do té doby publikovány a nebyly z části vůbec ani známy. Plánováno bylo 8 svazků v češtině a pak ještě 8 svazků v německém překladu. Tedy obrovský záměr.

V letech 2010 a 2011 vyšly v nakladatelství Zdeněk Suza 3 svazky [viz 17]. Chybějící svazky měly být v pokročilém stadiu vypracování. Pak ale vydávání přestalo. Proč?

Důvod jsem našel v české wikipedii v hesle Adrian von Arburg [18] :

Adrian von Arburg se teď jmenuje **Adrian Portmann** a v r. 2015 se přestěhoval nazpět do Švýcarska. V r. 2013 kandidoval na místo ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů v Praze a nebyl zvolen. Kritizoval výběrové řízení jako netransparentní a nedemokratické.

Měl také konflikt s časopisem a internetovým portálem Týden. To mu ztrpčilo jeho pobyt v Česku, takže se rozhodl pro návrat do původní vlasti. To je pro nás velká ztráta!

Mám ještě (řečnickou) otázku: Mají sudetští Němci eventuálně nějakou podobnou rozsáhlou dokumentaci jako my? Odpověď: mají! Sudetoněmecký archiv v Mnichově vydal v r. 2000 a 2010 dvojdílnou dvojjazyčnou dokumentaci „**Odsun. Vyhnání sudetských Němců**“, která má celkem 1833 stran a váží celkem 7,5 kg! [17a] a [17b]

V přehledu české osvětové práce nesmí chybět zmínění **skupiny Antikomplex** [19].

Antikomplex byl založen studenty v Praze v r. 1998. Zaměřovali se stále více na Sudety. Autoři z této skupiny zveřejnili řadu dvojjazyčných česko-německých knih, pořádali putovní výstavy a natáčeli filmy.

Jejich asi nejznámější knihou jsou „Zmizelé Sudety“ (2006) [20] se srovnávacími historickými a současnými fotografiemi. Další knihou jsou např. „Tragická místa paměti, Průvodce po historii jednoho regionu 1938-1945“ (vyšla 2010) [21]. Studenti gymnázií ze severních Čech nás v knize provázejí po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech atd.

Autoři skupiny Antikomplexu jsou velmi angažovaní, jejich srdce je u lidí a krajiny Sudet, jejich knihy a putovní výstavy jsou skvěle udělané a plné fotodokumentů, čímž zasáhli mladé lidi a senzibilizovali je pro Sudety.

Aktivní je **Ackermann-Gemeinde [19a]**, sdružení převážně sudetoněmeckých katolíků, vzniklé již v r. 1946 v Mnichově, od r. 1991 také v Praze. Pořádá výstavy, přednášky, konference, každoroční brněnská symposia „Dialog ve středu Evropy“, kurzy němčiny a češtiny atd. Momentálně je otevřena jejich výstava v Bruntále „Svědkové lidskosti“. V r. 2016 pořádali společně s Antikomplexe pozoruhodný „Projekt smíření“, dokumentovaný na webu.

Velmi zajímavý a prospěšný je **vzdělávací portál Moderní dějiny [23]** (založen spolkem PANT 2009). Je zaměřen výlučně na dějiny 20. století a poskytuje články, materiály a prameny. **Spolek PANT** vznikl v roce 2007, „protože jsme chtěli změnit výuku dějin 20. století a popularizovat související témata. Pro školy i veřejnost jsme zorganizovali desítky seminářů, konferencí, přednášek, besed a výstav, vytvořili jsme vzdělávací portál Moderní dějiny, který využívá na 90 % českých učitelů dějepisu, zapojili jsme do vzdělávacích aktivit stovky učitelů a desítky tisíc žáků a studentů, propojili jsme akademickou obec s praktickou výukou, přinesli mnohé zahraniční zkušenosti a inspirace a zásadně ovlivnili výuku moderních dějin.“ [22]. Výborně!

Podívejme se na teď ještě na **tři vybrané poválečné masakry** nebo excesy na Němcích zde **na Moravě**, a sice v Přerově, Ostravě a Brně. **Jak se Češi s nimi vyrovnávají?**

Přerovská tragédie

V červnu 1945 se vraceli karpatští Němci, kteří byli ke konci války německými úřady násilně vystěhováni na Liberecko, domů na střední Slovensko. Jejich vlak se na přerovském nádraží potkal s vojenským transportem příslušníků 17. pěšího pluku z Petržalky pod vedením poručíka Karola Pazúra. Ti nechali vyvléct z vagónů 120 žen, 71 mužů a 76 dětí (!), tedy 267 lidí, a všechny je během 4 hodin na **Švédských šancích u Lověšic** zastřelili. To bylo tak hrozné, že se to dokonce po válce vyšetřovalo. Od nástupu komunismu až do jeho pádu to bylo tajné. Masakrem se potom zabýval přerovský historik František Hýbl a napsal o něm knihu [24]. Existuje o tom i film České televize [25]. Hýbl se tímto tématem zabýval 30 let a obdržel za to teď vysoké německé státní vyznamenání. Novinářka Petra Klimková s ním při této příležitosti udělala v listopadu 2017 rozhovor pro internetový portál iDnes.cz [26]. Podle nejnovějších informací, které Hýbl získal, byla tato akce, kdy se setkaly dva vlaky v Přerově, řízená a plánovaná (podobně jako výbuch skladu munice v Ústí n.L. v červenci 1945).

Tábor Hanke v Ostravě

Historik Mečislav Borák napsal po pádu komunismu snad jako první v r. 1997 obsáhlou studii o **internačním táboře „Hanke“ v Moravské Ostravě** v roce 1945. Obsahovala také jmenný seznam 231 mrtvých obětí. Studie vyšla v publikaci archivu města Ostravy a byla těžko dostupná [27].

V r. 2009 se tímto táborem zabýval publicista Chocholatý Gröger a svou studii publikoval na internetu [28], čímž se stal tento poválečný skandál známý. Mrtvoly leží v masovém hrobě v parku u hejtmanství [29]. Poválečný masakr policie neotevře, podezřelí zemřeli [30].

Až po pěti letech, v červnu 2015, byla na místě bývalého tábora na Nádražní ulici 75 v centru Ostravy slavnostně odhalena naučná cedulka. Popisuje v krátkosti poválečnou atmosféru Ostravy, internační tábor, v něm spáchané nelidské činy a podává odkazy na literaturu k tématu. To je velký úspěch a zasloužil se o něj Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu ve spolupráci s portálem Moderní dějiny.cz a Archivem města Ostravy [31]. Doufejme, že dojde i k nalezení a označení hromadného hrobu obětí.

Brněnský pochod smrti 1945 - a Pochod smíření z Pohořelic do Brna 2015

Deklarace smíření a společné budoucnosti

Deklarace byla přijata Zastupitelstvem města Brna dne 19. května 2015.

Město Brno upřímně lituje událostí z 30. května 1945 a dní následujících, kdy byly přinuceny k odchodu z města tisíce lidí na základě uplatnění principu kolektivní viny či užívaného jazyka. Uvědomujeme si, k jakým lidským tragédiím i kulturním a společenským ztrátám tehdy došlo. Vyjadřujeme naději, že na základě znalosti historických událostí a jejich důsledků už nebude možné, aby se v Brně podobné věci opakovaly, a že události z května roku 1945 udržíme v paměti jako neblahé memento. Vyjadřujeme také přání, aby všechny minulé křivdy mohly být odpuštěny a abychom se nezatížení minulostí a ve vzájemné spolupráci obraceli ke společné budoucnosti. [32], kráceno.

Jaký je **vývoj Sudetoněmeckých sjezdů** a výhled do budoucnosti? V posledních letech se konají, vždy o letnicích, v Augsburgu, výjimečně v Norimberku (2016). Počet sudetských Němců na sjezdech se zmenšuje, ale je tady nová generace jejich dětí a vnoučat. Informační stánky jsou stále početnější a modernější, počet výstav a promítaných filmů stoupá. Počet Čechů na sjezdech se zvětšuje! V r. 2016 vystoupil na sjezdu v Norimberku poprvé oficiální představitel české vlády, ministr kultury Daniel Herman, a sudetským Němcům se omluvil [33]. Jeho německy přednesený proslav se mi zdál být průlomový. V r. 2017 promluvil v Augsburgu vicepremiér české vlády Pavel Bělobrádek [34]. Letos, 2018, na sjezdu žádný oficiální představitel české vlády nebyl. Bernd Posselt sdělil, že příští, jubilejní 80. sjezd, bude v Řeznu, tedy nejbliž České republice, a vyjádřil svou naději, že se jeden z budoucích sjezdů bude dokonce konat přímo v Česku!

Končím citátem ze své dřívější zprávy ze Sudetoněmeckého sjezdu v r. 2005 [8], která pořád ještě platí:

Když jsem seděl v neděli v poledne na hlavním shromáždění Sudetskoněmeckého dne na zadní tribuně obrovské švábské haly a viděl před sebou ty tisíce lidí, převážně starých i velmi starých, přišlo na mě boží milosrdenství. Musel jsem v nitru plakat. Modlil jsem se, aby zažili smíření a vyrovnání s Čechy ještě za svého života, a to nejdůležitější smíření, které vůbec existuje – smíření s Bohem!

Literatura

[1] ČERNÝ, Václav. Paměti. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1983, 602 s. ISBN 0-88781-098-5. S. 32-38. Převzato z portálu Moderní dějiny [23], kráceno.

[2] MLYNÁRIK, Ján. Causa Danubius. Praha: Vydavatelství Danubius, 2000, 792 s. ISBN 80-901768-4-4. Tézy o vysídlení československých Němců: s. 25-54.

[3] Die Vertreibung der deutschen Bevölkerung aus der Tschechoslowakei. Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte, 1954-1961. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2004. ISBN 3-423-34188-2. Band 1: 360 S., Band 2 (Dokumente) 825 S.

[4] NEÚSTUPNÝ, Pavel: Jak jsem dostal od Boha břímě pro smíření Čechů a sudetských Němců (2004), http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/04_080307.pdf

[5] Na cestě od Kříže ke Smíření. Sborník vydaný v rámci občanské iniciativy Kříž smíření v Teplicích nad Metují, 2002. Vyšlo v češtině i němčině. Ca 50 příspěvků, česky 110 s. Článek Michala Kitty je na s. 44-45.

[6] Prohlášení KMS sudetským Němcům (2005): http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/24_080307.pdf

[7] Konference smíření Čechů a sudetských Němců v Praze (2005): <http://www.dienst-der-versoehnung.de/seiten/cz/struktur.php?seite=berichte&kategorie=3&thema=29>

[7a] Konference smíření v Ústí n.L. (2007): <http://www.dienst-der-versoehnung.de/seiten/cz/struktur.php?seite=berichte&kategorie=3&thema=82>

[7b] Konference Zapomenuté osudy v Praze (2008): <http://www.dienst-der-versoehnung.de/seiten/cz/struktur.php?seite=berichte&kategorie=3&thema=32>

[7c] Akce Zbořit hradby mlčení v Těšíně, Terezíně, Krnově a Hartmanicích (2009): <http://www.dienst-der-versoehnung.de/seiten/cz/struktur.php?seite=berichte&kategorie=3&thema=133>

[8] NEÚSTUPNÝ, Pavel: Co jsem prožil v Augsburgu na Sudetoněmeckém dnu (2005), http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/05_080307.pdf

[9] SCHMIDT, Hans-Jürgen. Sudetendeutsche bitten um Vergebung. (Sudetští Němci prosí za odpuštění). Článek v novinách Die Welt, 26.3.2002, převzato z internetu, překlad P.N.

[10] STANĚK, Tomáš. Bibliografie českých knih (pořadí podle roku vydání):
-Odsun Němců z Československa 1945-1947, Praha 1991
-Německá menšina v českých zemích 1948-1989, Praha 1993
-Perzekuce 1945, Praha 1996
-Tábory v českých zemích 1945-1948, Šenov 1996
-Retribuční vězni v českých zemích 1945-1955, Opava 2002
-Poválečné „excesy“ v českých zemích 1945 a jejich vyšetřování, Praha 2005
-Němečtí váleční zajatci v českých zemích 1945-1950 (nástin vybraných problémů),
Opava 2011

Pramen: Databáze národní knihovny ČR

[11] Časopis Týden z 18.7.2005, s. 37-41

[12] DENEMARKOVÁ, Radka. Peníze od Hitlera. Host, Brno 2006, 284 s.
ISBN 80-7294-185-2. Německy: Ein herrlicher Flecken Erde. DVA München, 2009.

[13] TUČKOVÁ, Kateřina. Vyhánění Gerdy Schnirch. Román. Host-vydavatelství, Brno, 2009.
ISBN 978-80-7294-315-9

[14] VONDRÁČEK, David. Zabíjení po česku. Dokumentární film, 57 min., ČT 2, 6.5.2010
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10267494151-zabijeni-po-cesku/21056226950>

[15] VONDRÁČEK, David a MLEJNEK, Josef. Zabíjení po česku. Nakladatelství BVD, Praha 2010.
ISBN 978-80-87090-39-8

[16] VONDRÁČEK, David. Řekni, kde ti mrtví jsou. Dokumentární film, 56 min., ČT 2,
28.4.2011. <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10311528596-rekni-kde-ti-mrtvi-jsou/211452801380001/>

[17] von ARBURG, Adrian, a STANĚK, Tomáš, ed.
Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů

Díl I Češi a Němci do roku 1945. Úvod k edici **(2010)** ISBN 978-80-86057-66-8

Díl II.1 Duben-srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování **(2011)**
ISBN 978-80-86057-71-2

Díl II.2 Srpen/září – prosinec 1945: Příprava organizovaného odsunu a postup osídlování

Díl II.3 Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování **(2010)**
ISBN 978-80-86057-68-2

Díl III. 1946: Rok transferu

Díl IV. 1947-1951: Závěrečná etapa migrací a nová realita pohraničí

Díl V. Výsledky migrací. Situace menšin. Kulturně společenské poměry
Díl VI. Soudobý tisk 1945-1951

Tučně označené díly vyšly v nakladatelství Zdeněk Suza, Středokluky

[17a] HOFFMANN, Roland J., HARASKO, Alois. Odsun. Vyhnání sudetských Němců. Dokumentace ... Svazek 1: Od probuzení národů a národnostních hádek 1848/49 k Mnichovské dohodě 1938 a zřízení „Protektorátu Čechy a Morava“ 1939. Sudetendeutsches Archiv München 2000. Dvojjazyčná publikace, 943 s., ca 3,8 kg váhy. ISBN 3-933161-01-0

[17b] HOFFMANN, Roland J., HEISSIG, Kurt, KITTEL, Manfred. Odsun. Vyhnání sudetských Němců. Dokumentace ... Svazek 2: Od zřízení „Protektorátu Čechy a Morava“ v březnu 1939 do oficiálního ukončení odsunu na konci roku 1946. Sudetendeutsches Archiv München 2010. Dvojjazyčná publikace, 890 s. , ca 3,6 kg váhy. ISBN 978-3-933161-08-6

[18] Adrian von Arburg / A. Portmann: https://cs.wikipedia.org/wiki/Adrian_von_Arburg

[19] Antikomplex: <http://www.antikomplex.cz/>

[19a] Ackermann-Gemeinde: <https://www.ackermann-gemeinde.cz/de/>

[20] ANTIKOMPLEX a kolektiv autorů. Zmizelé Sudety. Katalog k výstavě. Dvojjazyčná kniha, 4. vydání. Pro Antikomplex vydalo Nakladatelství Českého lesa, Domažlice, 2006. 656 stran. ISBN 80-86125-73-4

[21] ANTIKOMPLEX pro Collegium Bohemicum. Tragická místa paměti. Průvodce po historii jednoho regionu 1938-1945. Dvojjazyčná kniha. Praha 2010. 450 stran. ISBN 978-80-904421-1-5. www.mistapameti.cz

[22] Spolek PANT: <https://www.centrum-pant.eu/>

[23] Portál Moderní dějiny: <http://www.moderni-dejiny.cz/>

[24] HÝBL, František. Tragédie na Švédských šancích v červnu 1945. Muzeum Komenského v Přerově / Městský úřad v Přerově, 1995. Digitalizovaná kniha. http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/248_020910.pdf

[25] Masakr na Švédských šancích. Tragické svědectví o jedné z podob našeho poválečného vztahu k Němcům. Scénář a režie: J.Hádková, odborný poradce F. Hýbl. ČT 1, 26.9.2000, 28 min. <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1021224614-masakr-na-svedskych-sancich/20032222477>

[26] KLIMKOVÁ, Petra: Historik odkryl nevídaná fakta o masakru. Chtěl jsem najít pravdu, říká. Autorka v rozhovoru s Františkem Hýblem. idnes.cz /Olomoucký kraj, 19.11.2017. https://olomouc.idnes.cz/svedske-sance-frantisek-hybl-historik-prerov-nemecke-vyznamenani-karol-pazur-1hh-/olomouc-zpravy.aspx?c=A171012_357500_olomouc-zpravy_mip

[27] BORÁK, Mečislav. Internační tábor "Hanke" v Moravské Ostravě v roce 1945, in Sborník Ostrava 18 , Příspěvky k dějinám Ostravy a výstavbě Ostravy a Ostravska, s. 88-124, Ostrava 1997

[28] CHOCHOLATÝ GRÖGER, Franz. Hankeho speditérství, zasilatelství lidí do neznáma. Vraždy z období od 15.5. do 20.6.1945 nepotrestané. <http://nassmer.blogspot.de/2009/10/hankeho-spediterstvi-zasilatelstvi-lidi.html>

[29] MOTÝL, Ivan. 231 mrtvol u hejtmanství. Oběti z ostravského internačního tábora HANKE. Týden, 3.8.2010, str. 12-13

http://www.go-east-mission.net/dateien/cz/313_291210.pdf

[30] HONUS, Aleš. Policie se už nikdy nebude zabývat masakrem, při kterém byly v internačním táboře Hanke zavražděny více než dvě stovky Němců.

Internetový portál novinky.cz, 25.11.2010.

<https://www.novinky.cz/krimi/217779-povalecny-masakr-nemcu-v-ostrave-policie-neotevre-podezreli-zemreli.html>

[31] ŠIMÍČEK, Petr. Internační tábor Hanke. Text naučné cedulky, odhalené 21.6.2015. Portál Moderní dějiny.

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/internacni-tabor-hanke/>

[32] Deklarace smíření a společné budoucnosti brněnského zastupitelstva z 19.5.2015 Česká a německá verze

<http://www.zitbrno.cz/deklarace-smireni-a-spolecne-budoucnosti/>

[33] Ministr Herman v Norimberku (2016): https://zpravy.idnes.cz/sjezd-sudetsti-nemci-herman-dpx-/zahranicni.aspx?c=A160515_112525_zahranicni_ert

[34] Vicepremiér Bělobrádek v Augsburgu (2017): http://www.mediaservice-novotny.de/reportage/sudetenTag17/Sudetendeutscher_Tag17_05tra1.htm